

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

„Maica Luminii“

„Pre Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii întru cîntări, cîstînindu-o, să o mărim!“ — așa sună (și răsună) o chemare liturgică îndobîștă cunoscută de credincioși.

Această răzbatătoare chemare exprimă sărbătorește o certitudine a credinței noastre: Prea Sfînta Fecioară Maria este „Maica Luminii“ deoarece a născut pe Mîntuitorul Hristos, iar Mîntuitorul a mărturisit despre Sine nu numai că El este „calea“ (care duce la Dumnezeu), „adevărul“ (care-l descoperă pe Dumnezeu) și „viața“ care-și are izvorul în Dumnezeu, ci și „Lumina lumii“ (Ioan 14, 6 și 8, 12).

Despre „Maica Luminii“, Sfînta Scriptură, izvor al credinței noastre, vorbește rar și puțin, direct sau pe cale de aluzii. Faptul acesta este explicabil și nu se datorește omisiunii voite a sfinților autori ai cărților inspirate. Ei au notat esențialul: rolul Prea Sfîntei Fecioare în economia mîntuirii s-a limitat la nașterea Mîntuitorului.

Vechiul Testament face pomenire — anticipată — de Ea o singură dată. „Evanghelistul Vechiului Testament“ vorbește despre fecioara care va naște fiu, răminînd fecioară și după naștere (cf. Isaia 7, 14).

După opt sute de ani de la roșirea ei, această proorocie — felurit înțeleasă, iar uneori dreptul neînțeleasă, pînă aci — își dezvăluie integral taina în exegeza autorizată a îngerului (Gavriil) care a stat de vorbă, în vis, cu dreptul Iosif (cf. Matei 1, 22).

Descendență din seminția împăratăscă a lui David — regele și proorocul — a fost logodită cu dreptul Iosif, dușger din Nazaretul Galileii, el însuși coborîtor din aceeași viață aleasă (cf. Luca 3, 23 urm.).

Pe calea unei anghelofanii, află că a fost aleasă de Dumnezeu să zămisească în pîntecele Ei pe Mesia (cf. Luca 1, 26 urm.). Curată, pune întrebarea: „Cum va fi aceasta, de vreme ce nu știu de bărbat?“ (Luca 1, 34). După ce a tresărit la gîndul că va fi Mamă — stare oșebit de cinstitoare pentru orice femeie iudaică — află că sfința povară pe care o va purta este de la Duhul Sfînt (Luca 1, 35).

Se supune cu smerenie și discreție dispoziției dumnezeiești: „Iată, roaba Domnului sunt. Fie mie după cuvîntul tău“ (Luca 1, 38).

În cursul unei vizite pe care o face Elisavetei, la glasul Ei, Cel ce avea să fie înaintemergătorul și botezătorul Ioan, tresare în pîntecele maicii sale, iar Elisaveta s-a umplut de Duhul Sfînt (cf. Luca 1, 41). Ca urmare a acestei revărsări harice, „Cea plină de dar“ și „binecuvîntată între femei“ — cum o salutase arhanghelul Gavriil (Luca 1, 28) — este aclamată de Elisaveta ca „Maica Domnului meu“ (Luca 1, 43).

Cer și pămînt fi aduc omagiile lor. Întîia — dar nu și ultima — oară.

Pe Mîntuitorul îl naște în condițiunile cunoscute (Matei 1, 24—2, 1 urm.; Luca 2, 1 urm.).

Îngerii, păstorii și magii de la Răsărit aduc, sub ochii Ei, dumnezeiescului Prunc, închinarea cetelor cerești și a semințiilor pămîntului (cf. Luca 2, 7 urm.; Matei 2, 1 urm.).

Păstrînd toate aceste omagii și punîndu-le în inima sa (cf. Luca 2, 19), cînd s-au împlinit zilele curățirii, hotărîte de Legea lui Moise pentru femeile lehuze (cf. Luca 2, 22), află la templul din Ierusalim, din partea dreptului Simeon, că prin sufletul Ei va trece sabie (Luca 2, 35).

Era întîia veste a pătimirilor pe care rodul pîntecelelui său avea să le îndure din partea oamenilor.

Pătimirea începe curînd. Irod Idu-meul, bănuind în El un rival, caută

Pruncul ca să-L ucidă (cf. Matei 2, 7). Temătoare pentru viața Lui primejduită, în urma înștiințării primite din partea îngerului (cf. Matei 2, 13), împreună cu dreptul Iosif, ia drumul pribegiei, exilîndu-se vremelnice în Egipt (cf. Matei 2, 14). După cîteva luni, murind Irod (cf. Matei 2, 20), se înapoiază în patrie (cf. Matei 2, 21). Ar fi vrut să se sălășuiască definitiv la Betleem, cetatea de obîrșie a seminției lui David și locul nașterii

Pruncului; dar auzind că Arhelau domnește în Iudea, în locul lui Irod, tatăl său, s-au temut să meargă acolo (cf. Matei 2, 22), căci acesta era așchia care nu sare departe de butuc.

La Nazaret, sub ochii Ei grijului de mamă, „Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vîrsta și cu harul, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor“ (Luca 2, 52; cf. și 2, 40).

Sporul înțelepciunii Lui l-a văzut manifestîndu-se public încă la vîrsta de doisprezece ani, în templul din Ierusalim, unde-L duse cu prilejul unui pelerinaj (cf. Luca 2, 41 urm.). În aceeași împrejurare a putut afla că Fiul său e conștient de dumnezeirea Sa (cf. Luca 2, 49).

Pe drum, cînd îl căuta printre pelerini și nu-L afla, poate că și-a adus amînte de proorocia dreptului Simeon. Temerea că l-a pierdut, era prematură; avea să-L piardă mai tirziu, în condițiuni dramatice.

În cursul activității publice a Mîntuitorului, apare arareori — de fiecare dată însoțită de „frații“ Lui (cf. Matei 12, 46 urm.), care nu sînt fiii Ei naturali (căci niciunde nu se spune că e mama lor), ci fiii verișoarei sale, Maria a lui Cleopa, fiii lui Iosif, dintr-o căsătorie anterioară. Locul de la Matei 1, 24 — în dicțiunea sa ebraizatoare — constituie un îndiciu clar despre pururea-fecioria Maicii Domnului.

Decalogul: Porunca a șaptea

A șaptea poruncă e formulată așa: „Să nu fii desfrînat“ (Ieșire 20, 14).

Porunca e în legătură cu instinctul genezic care a fost așezat dintru început la temeliea vieții omenești. Cum se poate deduce din Cartea Facerii care scrie: „Crestei și vă înmulțiți“ (1, 28). Cuvintele au fost spuse primei familii, primei perechi de oameni, bărbat și femeie, fapt care are o înțelegere semnificativă. Întîi că fiind vorba de un bărbat și o femeie înmulțirea avea să se facă prin manifestarea instinctului genezic prezent de la creație în ființa lor. În al doilea rînd instinctul acesta e subordonat unui scop precis: înmulțirea neamului omeneșc. În al treilea rînd, instinctul genezic nu avea și nu are a se manifesta decît în cadrul familiei, nu în afara acesteia.

O singură dată a intervenit în viața de majorat a Mîntuitorului: la nunta din Cana Galileii. Nu pentru Sine, ci în favoarea altora. A făcut oîciul de mijlocitoare a lor, pe lângă El. Și-a îngăduit să-I facă cunoscut neajunsul în care se aflau — „vin nu au“ (Ioan 2, 3) — bineștiind că poate să le ajute și că le va veni într-ajutor. Ceea ce s-a și împlinit.

Cuvintele adresate celor ce slujeau la masa de nuntă — „Faceți orice vă va zice Iisus“ (Ioan 2, 5) — depășesc, ca semnificație, împrejurarea în care au fost rostite.

E unica învățătură pe care „Apărătoarea Doamnă“ a dat-o oamenilor. Dar ea cuprinde tot ce trebuiește neputințelor noastre, ca să cucerim viața de veci!

O regăsim sub crucea de pe Golgota. De la Fiul Său, spînzurat pe lemn, primește omagiul delicatei Sale purtări de grijă. Nu vrea s-o lase singură. O încredințează ucenicului pe care Mîntuitorul îl iubea foarte. Dacă dreptul Iosif ar mai fi fost în viață, sau dacă „frații“ Domnului ar fi fost fiii Ei naturali, scena aceasta se mai petrecea oare? Hotărît, nu! I-ar fi purtat ei de grijă.

Cuvintele rostite de Mîntuitorul, cu acel prilej, au un înțeles mai adînc: — „Femeie, iată Fiul tău!“

„Iată mama ta!“ (Ioan 19, 26—27).

„Fiul ei“ este întreaga omenire. Tot omul s-o considere, cu încredere și iubire, „mama“ sa!

Am fost încredințați de Fiul lui Dumnezeu, pentru deapăruri, ocrotirii Ei.

Inima străpunsă de sabia patimilor Mîntuitorului, se veselește de vestea învierii Lui. În taină, desigur, căci Evangheliile tac în această privință.

Reapare, după înregistrările scripturistice ale sfinților „doftor“ Luca, în mijlocul apostolilor și a obștei credincioșilor ierusalimiteni, constituți în sobor pentru dirigerea vacanței ivite prin moartea infamantă a lui Iuda vinzătorul (cf. Fapt. Apostolilor 1, 14).

... Pentru ultima dată. Ferestrele Bibliei își trag obloanele în fața pomenirii Ei.

Tradiția bisericească, mai generoasă, socotește că Născătoarea de Dumnezeu a fost de față la Pogorîrea Duhului Sfînt. Iconografia creștină a valorificat această informație acordîndu-i atențiunea care se cuvine certitudinilor.

Fără Ea, nu se poate concepe Întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Mai mult decît atît: un sector al evlaviei creștine ar fi pususiu.

Am pierdut Paradisul printr-o femeie. Maica Domnului ni l-a restituit.

Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu

Pomenirea lui Mihai Viteazul

În ziua de 3 august a acestui an se împlinesc 380 de ani de la trecerea Carpaților de către oșirea lui Mihai Viteazul, pentru eliberarea fraților de același neam și de aceeași credință și pentru înfăptuirea celei dintîi uniri a românilor. Iar la 19 august se împlinesc 378 de ani de la moartea tragică pe Cîmpia Turzii.

Fiecare zi și fiecare localitate din epopeia luptelor pentru apărarea neamului și pentru dezrobirea fraților, duse de Mihai Viteazul, constituie momente de reculegere și de rememorare a unor fapte, care au fost tot atîtea pietre de temelie ale edificîrii României, fapte care pătrund adînc în conștiință. Pomenirea lor trebuie imortalizată nu numai în monumentele de la Guruslău și Cluj-Napoca, făcute de către talentați artiști Victor Gaga și Marius Butunoiu, sau în alte localități din țară, fiindcă făuritorii unității naționale trebuie să fie mereu vii în conștiința generațiilor, din neam în neam.

Împlinindu-se 380 de ani de la trecerea Carpaților de către oșirea eliberatoare a lui Mihai, cercetătorul sălăjean al luptelor duse de Mihai în Ardeal, Grațian Mărcuș, membru al Adunării Eparhiale a Episcopiei Oradiei, ne-a făcut propunerea ca Biserica noastră să facă în toate localitățile pe unde au trecut ostașii lui Mihai Viteazul slujbe de pomenire creștinească, scoțîndu-se în evidență în fața credincioșilor eroismul lor, faptele de generozitate creștină ale celui dintîi unificator al românilor.

Dacă marelui cap al lui Mihai, a fost purtat și ocrotit ca o relictă sfîntă de Biserica și odihnește în cele din urmă în zidurile Mănăstirii Dealu, apare firesc să se facă parastas în fiecare an, într-o duminică din luna august, în toate bisericile din localitățile legate de faptele marelui voievod: la Bucu-rești și Craiova, la Mănăstirea Dealu, la Brașov și Sibiu, la Turda, Cluj-Napoca, Zalău, Oradea, Valea-lui-Mihai, Moftinul-Mic, precum și în celelalte localități din Moldova în care s-au împlinit mărețele lui fapte de unitate națională, din care s-au hrănit inimile românilor veacuri de-a rîndul. Acesta ar fi și un prilej nu numai de creștinească cinstire a înaintașilor, ci și de arătare a adevărului că Mihai Viteazul a fost un dezrobitor de frați și nu un cuceritor ambițios, cum este prezentat în cărțile de limbă străină; că el a venit în Transilvania să împlinească un ideal scump, de libertate, de dreptate și unitate națională. Ca și Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Ioan de Hunedoara, Mihai a fost și un „domn creștin“. Luptele lui au fost călăuzite de o idee sfîntă de a restaura dreptatea și libertatea celor de un neam și o credință cu el.

Intrînd în cetatea Brașov, Mihai Viteazul, n-a distrus orașul, ci, la cerea protopopului Mihai de la biserica „Sf. Nicolae“ și a magistraților sași, a ocrotit-o și i-a lăsat să trăiască în pace.

Intrînd în cetatea Alba Iuliei, gîndul lui Mihai n-a fost să se răzbune pe cei ce i se împotriviseră și pe cei ce asupriseră pe români, ci a căutat să obțină drepturi pentru iobagi și să reînființeze Mitropolia de Alba Iulia, ai cărei întîi stătători fuseseră siliți înainte de această dată să pribegescă și să se adăpostească în diferite localități din Transilvania.

Tot astfel la Zalău, în jurul căruia s-au dat lupte crîncene, Mihai a ocrotit orașul, care nu era prea mare, dînd ascultare rugămintii locuitorilor, rugămintea exprimată de preotul maghiar și de cel român.

Orî cum luptele lui Mihai, de multe ori crîncene, nu cunosc acțiuni de devastare. El a folosit sabia, dar a folosit-o drept, nu cu vicleșug.

Pomenirea cu evlavie a marelui Voievod — cum de altfel a mai fost — este un act de creștinească aducere amînte „de mai marii noștri... de felul cum și-au încheiat viața mucenicește“ și un prilej de trăire vie a idealului pentru care au murit ei și ai cărei beneficiari sîntem noi.

Iată ce scrie, în această ordine de idei, Nicolae Bălcescu, în frumoasa lui carte: „Românii sub Mihai Vodă Viteazul“: „După intrarea sa în Ardeal, el fu îndemnat spre uciderea nobilimii ungurești... de o seamă de boieri, și de un număr însemnat din cei mai mari ai Ardealului. O politică fără inimă ar fi îndemnat poate pe Mihai să-și asigure stăpînirea Ardealului prin nimicirea acestei aristocrații puternice“ (Cartea IV, cap. XXXIII, 1967, vol. II, p. 143).

Dar Mihai n-a făcut așa. El respinge categoric o asemenea propunere. El voi să-și cîștige „un nume mare și bun în Europa și îndepărtă gîndul de la o asemenea faptă“, conchide N. Bălcescu.

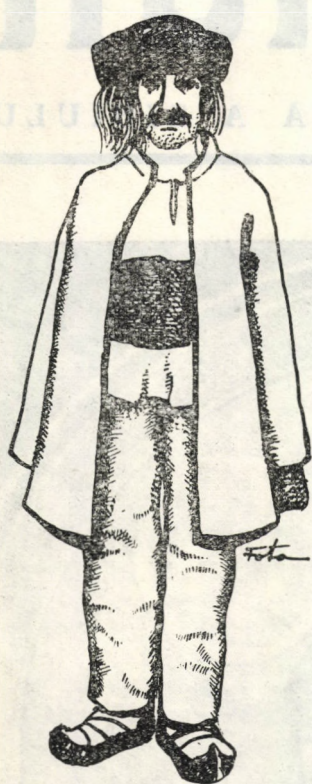
† VASILE
Episcopul Oradiei

(Continuare în pag. a 2-a)

(Continuare în pag. a 2-a)

Din valorile tradiționale ale poporului român

Portul popular românesc din Munții Apuseni

Despre moți, despre acei oameni din „Țara de Piatră”, cum numește Geo Bogza această mare zonă etnografică, s-a scris relativ mult, despre ocupațiile lor tradiționale (agricultură și creșterea vitelor, lucrul la pădure și meșteșugurile lemnăritului dezvoltate în sate specializate cum este Vidra și altele, ori despre mineritul aurifer parțial intens încă din timpul dacilor), ca și despre luptele lor împotriva exploatarelor, pentru libertate socială și dreptate națională.

Moții cu căruțe cu coviluri, ducând ciubere sau var, chipurile de martiri ale lui Horia, Cloșca și Crișan, ori cel al lui Avram Iancu sînt nu numai familiare tuturor, ci au devenit simboluri sintetizînd trăsăturile de dirigenție pe care poate nu le are întipărite atît de adînc nici o altă zonă etnografică.

Nicăieri ca aici nu se potrivește mai bine aprecierea scriitorului latin Florus care spunea că „dacii trăiesc cățărăți pe munți”, într-adevăr ei viețuiesc aici ca într-o uriașă cetate de piatră brăzdată de apele Arieșului și Ampoiului, cu afluenții lor (Hășdate, Iara, Ocăși, Poșaga etc.) și încinsă spre nord-vest de Someșul Rece.

Cîmpeni, Baia de Arieș, Abrud, Zlatna ș. a. m. d. sînt tot atîtea repere istorice, între care înțelîm zeci și zeci de sate sub forma unor așezări cu casele izolate pe înălțimi, ori răsfrînte de-a lungul văilor, sau așezări îngrămădite în mici depresiuni locale. Între toate acestea s-au țesut neîntrerupte legături de tot felul, care au menținut și întărit conștiința de români și de moți.

Gospodăriile și casele de locuit, lucrate din birne masive de lemn și cu acoperișuri înalte, acoperite cu paie sau cu șindrilă, se înscriu organic în peisajul pe care-l întregesc parca, dînd impresia că sînt crescute din acesta.

În cadrul artelor populare, alături de prelucrarea lemnului se înscrie cea a textilelor cu piese luate din cîmp și lîm prin tehnici, cu proce-dee și unelte tradiționale ce dovedesc prin forma și denumirile lor, îndelungată și neîntreruptă viață a poporului român aici, de la formarea lui pînă astăzi (ex. termenul stează pentru instalația cunoscută mai adesea în țară sub denumirea de pîu etc.).

Tehnica și arta textilelor (cu piese al căror decor se realizează prin învîrgături și alesături de mari motive geometrice între care dominant este

rombul, ori cusăturile pe încrețitură pe pieptul iilor cu brezărău, sau cu ciupag, cunoscute încă de pe vremea dacilor sînt intim legate de portul popular.

Îmbrăcăminte și podoabă, aceasta este aici — ca și în celelalte zone — portul popular, ca expresie colectivă a modului de viață și a gustului pentru frumos.

De cîte ori s-a scris (de către istorici, geografi, filologi etc.), despre Munții Apuseni, de fiecare dată au fost relevante aspecte ale portului (ex. Silvestru Moldovan în „Zarandul și Munții Apuseni” 1898, Tache Papahagi în „Cercetări în Munții Apuseni” 1925, la care s-ar putea adăuga multe alte lucrări semnate de M. David, I. Mureșanu, Traian Mager, Ion Rusu-Abrudeanu, Petre Suciu, Emil Petrovici sau cercetători emeriți străini ca Emm. de Martonne, Robert Fichoux în trecut, și pînă la cercetători din timpul nostru, în special cităm lucrarea „Portul în industria casnică textilă în Munții Apuseni” — 1944 de Lucia Apolzan, ca și publicațiile mai recente semnate de Valer Butură, Nicolae Dunăre, Marcela Focșă, Paul Petrescu etc.).

Este normal ca portul, această carte de vizită a specificului etnic, care se alătură graiului, obiceiurilor și formelor de cultură, cărora le-a dat viață munca îndrîjită a omului, să perpetueze aici dovezi incontestabile ale originii și ale talentului poporului român.

În portul femeiesc, găteala capului are o importanță și un rol bine determinat: pîrul împletit în coșite înconjoară urechile și se adună într-un colac mare la ceafă. La fetele tinere înțelîm „chica” lăsată pe tîmpla dreaptă și terminată cu o „coadă” la spate, ca și „muruna” ce înconjoară fruntea ca o cunună. După căsătorie, „coada” se schimbă, chiar în ritualul nunții, în „coșite” în care se împletesc fire de lîm (cf. Lucia Apolzan).

Năframa face parte obligatorie, din portul femeilor, calitatea materialului și felul în care e purtată reflectînd deosebiri de vîrstă și stare socială.

Atît chica și muruna, cît și „tindeile” albe ce înfășurau altădată capul (semănător cu pomeselnele din Țara Olului, sau din Mărginimea Sibiului) sînt pe cale de dispariție, dar ele vorbesc totmai prin aceasta despre substratul unitar al costumului românesc de pretutindeni.

Cămășile (sau iile) cu „ciupag”, deci cu partea de sub guler, în față, cusută peste încrețituri în mari motive geometrice tipice (zăluța, cornul berbecului, steluța, crucea etc.) se termină cu fodorii mari la minci; peste ele se adaugă poalele, și, la spate, „zadiile” de culoare roșie țesute din lîm curată cele vechi, cu 4—5 dungi alese cu „vîrste”.

Șurtele ample alcătuite din mai multe foi și purtate în față, apoi pieptarele brodate cu motive în dominantă de negru, ori cojoacele lungi și cu cîini, tîndrele din pînură albă cu oroi drept, glugile tot mai rar purtate, la care se adăugau „cioarecii” și opincile altădată, iar mai nou cizmele, toate ne oferă imaginea portului din această zonă, în care înțelîm o largă serie de variante pe grupuri de sate.

La bărbați, purtatul pîrului „în chici”, așa cum îl vedem și pe chipurile ce înfățișează pe Horia, Cloșca și Crișan, și care era un semn al maturității, pălăriile (clopurile) cu margini ridicate în sus, cămășile cu oroiul drept, tipic portului românesc, cu motive brodate pe umeri și la „pumnarii” minciilor, cioarecii din pînură albă, curelele foarte late, pieptarele înfundate la bătrîni ori cele încheiate în față la tineri, apoi opincile, tîndrele și glugile (identice cu cele din portul femeiesc, o dovadă în plus a vechimii), ne oferă o imagine veridică a acestui capitol al culturii și artei populare românești, de veche tradiție, supraviețuind pînă în timpul nostru.

Subliniind specificul și trăsăturile unitare ale portului din Munții Apuseni, cercetătoarea care l-a studiat sub toate aspectele, făcînd și analiza sociologică a portului, Lucia Apolzan, relevă totmai elementele comune cu portul din regiunea Sibiului, Hunedoarei și Făgărașului.

Pe măsura transformărilor și a procesului rapid de modernizare, studiile mai vechi pe care le-am amintit, ca și colecțiile bogate constituite în ultimii zeci de ani la muzeele din Cluj, Lupșa, Alba Iulia, Sibiu ș. a. m. d., capătă o tot mai mare importanță documentar-istorică și culturală în general, în opera de cunoaștere și afirmare a specificului etno-cultural românesc.

Cornel Irimie
Marcela Necula

Pomenirea lui Mihai Viteazul

(Continuare din pag. 1)

Iată cît de luminos apare chipul marelui Voievod după o asemenea generoasă și creștinească hotărîre, cît de departe este fapta lui de „aventură” cum încearcă unii să o prezinte. El n-a venit să omoare pe dușmani, căci așa puteau fi socotiți, precum și erau în acea vreme, nobilii maghiari. El venise să facă dreptate pentru românii iobagi. „Pohta” inimii lui, despre care vorbesc documentele, nu era răzburarea, ci să adune pe toți românii laolaltă, să împlinească un ideal ce stătea de veacuri ca un jar ascuns în inima lor, idealul unității naționale.

Amintirea lui Mihai Viteazul este atît de scumpă și nepieritoare și fapta lui de „adunare laolaltă a mădulelor trupului românesc” trebuie reîmprospătată.

„El a trăit și trăiește mereu în conștiința poporului român”, cum spune Nicolae Iorga.

„De la cîntecele învățate în școală, pînă la cel dinții fior spre fapta eroică a tineretii și pînă la părțile de rău ale moșneagului că el va trece de pe pămînt (rîndurile erau scrise în 1916, n.n.) fără ca lucrul cel mare să se fi întîmplat, el a fost tovarășul nostru, generație după generație. Uneori ne-a zîmbit de speranță, alteori a înfruntat asupra noastră sprincenele lui grozave, totdeauna ne-a arătat dreapta lui, pe care am făcut-o de bronz, drumul către sfintele noastre locuri către moaștele sfinte ale sale” (N. Iorga: Oameni care au fost. București, 1967, vol. II, p. 53).

Sînt gînduri care se trezesc în minte, în acest august în care se coc strugurii, care ne însoțesc la împlinirea idealului de libertate și unitate națională pentru care a murit ca un mucenic Mihai Viteazul.

Sprîjinind în toate timpurile idealul de unitate a poporului român, Biserica Ortodoxă Română vine într-o întîmpinare a marelui Mihai, pomenind din veac în veac, pe el și pe ai lui, pentru sîngele care l-au vărsat pe pămîntul Transilvaniei.

Duhul său unificator, iubirea lui de țară și de popor, spiritul său generos, eroismul și moartea lui mucenicească, vor fi desigur înfățișate în fața credincioșilor la împlinirea acestui soroc și pomenirea lui va fi din neam în neam.

Decalogul: Porunca a șaptea

(Continuare din pag. 1)

nezi e legat de înmulțirea neamului omenesc, avînd drept cadru de manifestare instituția familiei.

Aotele de desfrîinare — aici intră și adulterul —, duc la înrobirea puterilor spirituale față de poftele neînfrîinate ale instinctului genezic. Caracteristic acestor pofte e că, cu cît li se face pe voie, cu atît devin mai lacome, mai agresive, mai presante. Urmările nu întîrzie să se arate. Puterile trupului slăbesc, vigoarea merge spre epuizare, îmbolnăviri grave își fac apariția. Concomitent, mintea își pierde agerimea, inima e invadată de simțăminte înjositoare, voința începe să asculte orbește de lăcomia patimei, memoria și imaginația se complac în amintiri și închipiri obscene. Cu un cuvînt, întreaga viață a desfrînatului se confundă tot mai mult în mocirla lipsei de demnitate și de elementar respect față de calitatea sa de om.

În ce privește cele duhovnicești, desfrînatul devine tot mai insensibil și nereceptiv față de ele. Mai mult. Contrastul izbitor dintre starea de înjosire în care a alunecat și idealul spre care a fost chemat, îl poate duce în ispita de a nega lumea duhovnicească spre a trăi nestîngerit în aceea a patimilor sale.

Dar urmările desfrîului se răsfrîng nu numai asupra celui ce-l practică, ci și asupra urmașilor eventuali care, victime ale unei eredități încărcate, pot fi loviți de unele deficiențe fizice și sufletești incurabile.

Față de viața socială desfrînatul se face vinovat în înțelesul că își risipește inutil puterile care nu-i aparțin numai lui, ci și societății. Pe de altă parte, prin practicarea desfrîului el poate corupe pe alții, scoțînd astfel din circuit alte forțe care ar fi putut fi folosite într-o activitate creatoare.

Iată o serie de motive capabile să atragă cu accent energetic atenția credincioșilor de a se opune cu îndrîjire necurăției. Cînd tentația începe să-i dea tîrcoale s-o respingă cu hotărîre. Să refuze a parlamenta cu ea. Să-și concentreze puterile asupra datorităților ce are de îndeplinit, asupra muncii profesionale, asupra unui ideal înalt capabil să-i solicite toate puterile. Inima să și-o ferece față de simțămintele patimase și s-o lase larg deschisă nobililor desfătări pe care și le poate

procura prin participarea la diferite activități folositoare. Nici voința să nu și-o lase la voia întîmplării, ci să se străduiască a și-o întări, de pildă prin respectarea cu strictețe a punctualității și conștiinciozității în muncă și în participarea la slujbele sfinte, prin imitarea unor exemple eroice, prin necedarea în fața insuccesului; prin libera renunțare la unele lucruri permise etc.

Să nu se uite apoi că prin Botez, nu numai sufletul, dar și trupul credinciosului intră într-o nouă condiție: aceea de „mădular al lui Hristos”, de „templu al Duhului Sfînt”, de instrument de preamărire a lui Dumnezeu (I Cor. 6, 15. 19—20). O asemenea situație impune și ea credinciosului să se ferească de desfrîinare și să stăruie a face din trupul său o unealtă sănătoasă, capabilă ca, împreună cu spiritul și sub conducerea lui, să desfășoare o activitate creatoare, utilă.

Împlinirea unei asemenea obligații nu e deloc ușoară. Dimpotrivă se poate spune că, pentru credincios e cea mai grea luptă pe care el o are de purtat în vederea asigurării și păstrării în libertate a spiritului său. Se cuvine să observăm însă că în luptă pe lîngă mijloacele mai sus arătate credinciosul mai dispune și de altele care, adăugate și acestea la efortul său îl pot pune în condiția de a dobîndi o biruință durabilă. E vorba de rugăciune și Sf. Taine.

Ca adunare din împrejurare, ca înălțare a sufletului la Dumnezeu și actualizarea contactului cu El, care e izvorul vieții și a toată darea cea bună, rugăciunea sporște puterile spirituale ale credinciosului, avînd ca urmare o limitare și temperare a pretențiilor incitîntelor inclusiv a celui genezic. Intensificînd și mai mult comuniunea cu Dumnezeu, Sf. Taine înmulțesc energia spirituală pînă într-atît că el poate aduce și păstra sub controlul său cerințele legate de instinctul genezic și totodată să le determine a se manifesta exclusiv în cadrul familiei.

Înceind vom spune că, poruncind credinciosului să nu fie desfrînat, Dumnezeu o face pentru că îl știe îndejuns de bine înzestrat ca s-o poată respecta într-un tot.

D. Belu

Ion Miclea, Sibiel, Colecția: „Satele Românești”

EDITAT DE REVISTA TRANSILVANIA, SIBIU, 1979

La impresionanta serie de albume dedicate unora din marile civilizații ale lumii, unor mari metropole, valorile materiale și spirituale ale civilizației strămoșilor noștri, unor orașe și mănăstiri ale Patriei, unor personalități ale artei românești, Ion Miclea adaugă acum o nouă colecție: „Satele Românești”, îmbînd incîntării noastre, ca prim număr al acestei colecții, albumul închinat satului Sibieli.

Este îndreptățită și laudabilă inițiativa lui Ion Miclea de a fixa în memoria timpului, astăzi într-o epocă de profunde transformări ale societății românești, imaginea peisagistică, arhitectonică, plastică și tipologică a unor sate românești reprezentative. Autorul ne amintește că satul a fost „o temelie a lumii românești. Valorile lui materiale și spirituale au înzestrat neamul nostru în mult milenara sa existență, făcîndu-l să dăinuie

și să biruiască prin niște cumplite vremi, neclintirea satului însemnînd neclintirea neamului nostru pe acest pămînt”.

Poetul Ion Alexandru, în prefața la acest album, face elogiu satului românesc pentru rolul pe care satul l-a jucat în „formarea omului interior în spiritul celor mai înalte principii morale pe care le-a avut umanitatea, ale jertfei de sine din iubire pentru aproape, ale răbdării îndelungi, ale în-

bogării sufletești, ale însetării după dreptate și adevăr prin muncă, truda de zi cu zi, prin lucrare și prin veghere”.

Ion Alexandru vede acest rol formativ al satului românesc ca suplinind lipsa universității în viața românilor și numește satul „universitate străveche a poporului român” așa cum alții au considerat mănăstirile noastre cele dintîi universități românești.

Deschiderea către imaginile peisajului, oamenilor, lăcașurilor și vetrelor Sibieliului o fac cele cîteva rînduri alese din cuprînsul paginilor din *Hronicul și Cîntecul vîrstelor* pe care Lu-

cian Blaga le-a dedicat Sibieliului, satul natal al lui Andrei Ojetea, prietenul și colegul său din anii studiilor de teologie la Sibiu.

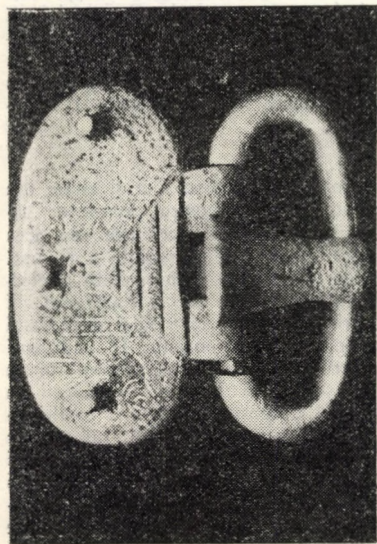
O parte din imaginile albumului înfățișează biserica „Sfînta Treime” din Sibieli despre care aflăm, din prezențarea părintelui Zosim Oancea (*Sibieli, eșantion de viață românească*) că s-a terminat de zidit în anul 1765, ctitorită fiind nu de vreun domnitor, boier sau vîldică ci de marelui ctitor al celor mai multe biserici din Transilvania, poporul însuși. Zugrăvii care

(Continuare în pag. a 3-a)

Noi elemente creștine descoperite în Județul Constanța

În anii 1977—1978 s-au întreprins importante campanii de săpături arheologice la vestitele șantiere de la Tomis, Capidava, Callatis, Săcudava, Histria, Albești, precum și în alte părți pe teritoriul județului Constanța cu care prilej, printre altele, s-au descoperit importante mărturii care atestă vechimea și răspândirea creștinismului pe aceste meleaguri strămoșești. Dintre acestea amintim:

TOMIS. Pe strada Mircea cel Bătrîn, s-au cercetat trei complexe funerare creștine din secolul VI. Ele constau din camere funerare dispuse în cruce, săpate în argila la 7 m adâncime. Elementele de rit și ritual surprinse în timpul cercetărilor arată că acestea erau cavouri cu caracter familial. Înhumările erau așezate în poziție dorsală, cu mâinile aduse pe piept, în sicrie de lemn, având pe

laturile lungi cruci incizate de tip *crux latina*. Se remarcă mai multe opaițe cu semnul crucii, o cataramă de argint auit având incizată pe suprafața o cruce și doi porumbei. Un element deosebit de important, îl constituie descoperirea unor nișe în partea de apus a camerelor funerare, în care erau așezate opaițe. Aceste nișe prezentau o arsură puternică, ceea ce denotă o îndelungată ardere a opaițelor la capul înhumărilor.

CAPIDAVA. La acest șantier activitatea de cercetare s-a desfășurat în două sectoare: sectorul cetate și necropola romană.

În sectorul cetate, s-a continuat cercetarea straturilor de la suprafața cetății, mai precis a locuințelor-bordei de la începutul feudalismului — sec. IX—XI. S-au conturat patru tipuri de locuință-bordei aparținând populației românești de la Capidava. Pe lângă numărul impresionant de vase ceramice, s-au mai descoperit în aceste locuințe, monede bizantine de epocă, cruci simple de plumb și bronz, precum și mai multe cruci relquar din bronz, de tipul acelor care au pe avers incizată IC — XC, și chipul Mântuitorului răstignit pe cruce, iar pe revers Maica Domnului în chip de orantă.

Tot în sectorul cetate s-a continuat cercetarea bazilicii creștine, din sec. VI d.Hr. După scoaterea pavajului de cărămidă, în altar a apărut o mică criptă boltită, realizată din cărămidă cu mortar, lăcaș destinat pentru păstrarea sfintelor moaște sau depozitării unor odore bisericesti.

În sectorul necropolă, s-au cercetat 45 morminte de înhumare, datate în sec. III—IV d.Hr. În cadrul acestui sector al necropolei se remarcă mai multe morminte de înhumare de la sfârșitul sec. III d.Hr., ale căror caracteristici de rit și ritual au determinat pe specialiști să le considere creștine. Mai mult, la unul din aceste morminte de înhumare datat cu moneda așezată în gura înhumatului, la mijlocul sec. III d.Hr., s-a descoperit în zona minii drepte, un inel cu gemă, iar pe aceasta apare hrismă (numele lui Hristos prescurtat). Până acum este cel mai vechi obiect de cult cu numele Mântuitorului, descoperit în Dobrogea. Mult mai conțurată, din punct de vedere istoric și mai ales a ritualului de înhumare creștină, apare zona necropolei din sec. VII d.Hr., situată în imediata apropiere a așezării de la începutul feudalismului.

CALLATIS. În zona necropolei romane târzii din partea de vest a orașului, unde de-a lungul anilor s-au descoperit un număr de 350 morminte de înhumare din sec. IV—VI d.

Hr., s-au mai cercetat 90 de morminte din aceeași necropolă.

Marea majoritate a obiectelor de inventar funerar cu elemente creștine descoperite în cele 90 de morminte ca: inele, brățări, cataramă, toate cu semnul crucii pe ele, demonstrează răspândirea creștinismului, în această parte de țară.

SACIDAVA. Ultimele două campanii de săpături la Săcudava, cetatea de pe dealul Musait de lângă Răsova, au adus rezultate concludente pentru cunoașterea acestui important bastion de pe limesul dunărean. Se remarcă marea cantitate de ceramică din sec. V—VI d.Hr., printre acestea semnalându-se și fragmente de platouri din ceramică de lux, cu semnul crucii pe ele.

OSTROV. La locul numit „Parapet” din apropierea comunei Ostrov, în toamna anului 1977, cu prilejul unor lucrări agricole s-a descoperit un cavou construit în întregime din cărămizi cu mortar și tencuit în interior. Cu toate că plugul a dislocat o parte din bolta de la peretele de la intrare, specialiștii, prin cercetările efectuate ulterior, au descoperit existența unei picturi executată în tehnica fresco, precum și un bogat inventar.

Probabil, în urma unui eveniment nefast, ale cărui cauze au rămas încă necunoscute, în încăperea funerară au fost înmormântați în sicrie de lemn, încheiate cu cuie de fier membrii unei familii compusă din 5 persoane, printre care pot fi identificați și doi copii. După degajarea pământului de umplutură au apărut mai multe elemente care conduc la concluzia că stratul subțire de tencuială era acoperit cu pictură pe cel puțin 3 dintre pereți, precum și pe boltă. Cea mai importantă este fresca ce figurează pe peretele de est, busturile defuncților încadrate de o draperie sugerată prin linii drepte și curbe. Au fost utilizate mai multe culori dintre care cercetătorii au putut deosebi ocru, roșu venetian, roșu carmin, diferite nuanțe de verde, albastru deschis. Pe pereții laterali s-au găsit linii de culoare roșie, verticale și orizontale, chenare se delimitau probabil câteva registre. Investigările viitoare vor arăta dacă și aici pictura a fost prezentă. Pe fiecare pantă din tencuiala bolții se deosebesc câte șapte flori cu tulpini lungi, probabil crini sau lălele, executate cu verde și roșu. Același motiv vegetal este aplicat pe peretele de la intrare, cel vestic.

Inventarul intact, aflat la nivelul inferior al încăperii deasupra podelei din cărămizi legate cu mortar, a permis datarea obiectivului în a doua jumătate a sec. II d.Hr. Alături de două monede cu efigia Faustinei, emise între anii 141 și 147 d.Hr., cele două oglinzi, un inel de aur lucrat în torsadă, precum și zece vase ceramice ce nu au fost întrebuințate înainte de înmormintare, justifică această datare, deși maniera hieratică de execuție a figurilor pictate prefigurează tehnica mai târzie a picturii religioase bizantine.

Mormintul pictat pare să fi aparținut unui din proprietarii de pământ (*maiores terrae*) amintiți pentru această perioadă în izvoarele vremii, care și aveau domeniul în imediata apropiere a canabelor, atestate în continuare de-a lungul Dunării de descoperiri ocazionale. Monumentul este cu atât mai important cu cât în afară de faptul că reprezintă un unicat pentru teritoriul Dobrogei și al țării, ne transmite informații detaliate asupra manifestărilor de rit funerar și de viață spirituală din epoca *pax romana* din care datează. Factura oriental-romană a obiectivului ne face să credem că artistul autor al frescei este unul din precursorii artei creștine cu trăsături atît de specifice în provinciile romane din răsărit și Imperiul Bizantin al următorului mileniu.

Mai amintim că, în ultimii doi ani au intrat în colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, mai multe obiecte cu caracter creștin de la Isaceia. Pe lângă marea număr de cruci relquar, semnalăm sigiliile aparținând unor înalți demnitari bizantini, precum și unor însemnați prelați ai Bisericii Răsăritene. Dintre acestea trebuie amintite sigiliul lui NICHITA protospătar al Sf. Sofii de la Constantinopol și sigiliul de plumb al Patriarhului TEOFAN. Toate aceste monumente creștine din sec. IX—X cu mare rezonanță în zbuciumata perioadă a acestor secole la Dunărea de Jos, sînt încă o dovadă a identității Vicinei cu Isaceia de astăzi.

† EPIFANIE TOMITANUL
Episcop-Vicar

Ion Miclea, Sibiel . . .

(Continuare din pag. a 2-a)

au executat fresca bisericii, între anii 1774—1775, au fost Stan împreună cu fratele său Iacob, fiii preotului Radu din Rășinari, care au pictat și la Mănăstirea Curtea de Argeș. Aco-perită, în decursul vremii, cu mai multe straturi de var, pictura bisericii din Sibiel a fost renovată între anii 1965—1969.

Sibielul a fost binecuvîntat și de prezența, în vecinătatea satului, a unei mănăstiri, care a exercitat o influență culturală, ea adăpostind și o școală pentru preoți, dascăli și chiar pentru copiii din sat.

Părintele Zosim Oancea notează participarea unor locuitori ai Sibielului la acțiuni ale luptei românilor transilvăneni pentru drepturi naționale și sociale, dintre aceștia preotul Moise Măcinic fiind martirizat de către autoritățile austriece.

Sibielul se mîndrește astăzi cu existența unui muzeu funcționînd sub o-

blăduirea bisericii din localitate, a cărui tezaur principal îl constituie colecția de icoane pe sticlă — cea mai mare (în număr de peste 500) și poate și cea mai reprezentativă de acest fel din țară — mărturie a evlaviei și puterii de creație a poporului nostru.

Existența muzeului a contribuit, putem spune, la așezarea satului Sibiel pe harta lumii și a deschis larg porțile satului pentru miile de vizitatori care vin aici din toate părțile lumii pentru a admira frumusețea locurilor și a creațiilor artistice și pentru a se bucura de ospitalitatea locuitorilor.

Calitatea fotografiilor din albumul de față este cea cu care ne-au obișnuit lucrările anterioare ale lui Ion Miclea. Fără îndoială că și numerele viitoare ale acestei colecții vor constitui tot așteptate ferestre către valorile nepieritoare, către frumusețile de ieri și de azi ale satelor noastre.

A. Jivi

Romanitatea orientală și străromânii

Prezența Sf. Apostol Andrei în regiunea Scîtiei Mici, a Daciei Pontice, sau a Geției, a făcut ca învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos să se răspîndească, ca prin contagiune, și spre Dacia încă înainte de cucerirea acesteia de romani, în 106. Aceasta și pentru faptul că Creștinismul venea la cunoștința geto-carpo-dacilor și prin creștinii cărora Sf. Apostol le predicase în sudul Dunării și prin scrierile sale, care erau mult copiate.

Despre cunoștințele religioase ale geto-dacilor au rămas multe urme sub formă de inscripții funerare, atît grecești cit și latine, mai ales începînd cu sec. IV, după ce încetaseră persecuțiile împărărilor romani. Aceasta stă drept dovadă că „dacii nu au pierit” în cucerirea romană, căci „pieterele vorbesc despre continuitatea lor”. De fapt, elementul romanic s-a păstrat, chiar în Pannonia pînă în sec. IX. Romanizarea era ușurată și de faptul, că la geto-daci erau cunoscute mai mult limbile greacă și latină, și chiar scrisul latin, cum o dovedesc inscripțiile fragmentare despre „Decabalus per Scorilo” și numirile „REB, BUR și MARK”. Apoi s-a mai descoperit în cimitirul din comuna Răhău (jud. Alba) o stelă funerară, din 116, cu inscripție latină.

Deci cînd Dacia Traiană a fost împărțită în trei regiuni, în 123, după recenta descoperire, ea cuprindea pe lângă membrii armatei și veterani, încă și comercianți și sacerdoți, și fi-rește populația autohtonă dacă, din a cărei limbă prof. I. I. Russu de la Cluj-Napoca a constatat că s-au menținut peste 170 de cuvinte în limba romană.

Astfel stăpînirea romană în Europa de răsărit a adus cu sine în Dacia Pontică și Dacia Traiană romanitatea latină oficială, atît cea civilă precum și cea religioasă-mitologică. Totuși, paralel pătrundea și Creștinismul, ca religia eliberatoare și cu adevărat mîntuitoare, atît în limba greacă, cit și latină. De fapt datinele romane religioase, unele, se constată cu reală asemănare și în datinele românești tradiționale, de pildă de Crăciun. Astfel calendele din decembrie înainte de Anul nou au produs „colindele” de Nașterea Pruncului Iisus, care mai putea fi considerat o vreme și ca o reîncarnare a zeului tradițional Zamolxis, pînă s-a ajuns la convingerea despre Mîntuitorul Iisus Hristos, că este Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat.

Se mai pune întrebarea: ce fel de limbă latină a venit în Pontica și în Dacia? După cercetări atente, prof. Al. Niculescu a ajuns la concluzia, în lucrarea: „Individualitatea limbii române între limbile romane”, 1978, că „limba latină, care stă la baza limbii române, a conținut mai puțini termeni de cultură”; adică geto-dacii au moștenit cuvintele care aveau în primul rînd caracter rural și de acțiune, și deci nu din latina literară care se cultiva la Roma. Aceasta se observă și din cele 3500 de inscripții latine din Dacia și Pontica. Adică „dacii s-au romanizat și romanii s-au dacizat” în mod reciproc. La fel și Creștinismul teologic în limba latină nu a venit în Dacia de la Roma, căci în capitala imperiului, pînă spre finea sec. II, se vorbea în Biserica numai grecește. Abia de la Cartagina africană, deci tot din provincie, de la Septimiu Tertulian (—220) au venit termeni teologici creștini pentru Bise-

rică, și astfel acești termeni au fost difuzați spre provinciile romane.

Deci aceasta limbă latină creștină, pe bază provincială populară, ajunsă și în Europa răsăriteană și cea asiatică a imperiului roman. Aceasta era limba cea în care populația locală îl aclama pe Constantin cel Mare (—337) drept „Dacicus” și „Restituitor Daciarum”, cînd a făcut din Bizanțul de pe Bosfor noua capitală creștină a imperiului, numită Constantinopol, în anul 330. De aceea și în secolele următoare, împărății Bizanțului stăruiau, ca un ordin politic la menținerea și revenirea, la caz, în Pontica și în Dacia, răscolite de migratori. Și mai era și interesul celor romanizați să se considere și să fie considerați a fi „romani”, spre a fi apărați și ajutați de marelui imperiu. O confirmă și largă circulație a monedelor romane postaureliene în toate regiunile țării de astăzi.

Dacă „donariul roman” de la Biertan înfățișează o proveniență nord-italică, poate de la Acvileia, Zenovius fiind desigur un comerciant stabilit în marele centru romanic medieșean, apoi „gema de la Potaissa” ca și martirii de la Niculițel — Zotikos, Autalos, Kamasis și Filippos — indică și originea grecească a acestui creștinism. De fapt Creștinismul geto-carpo-dacilor romanizați, în limba populară, era îndrumat de centrele episcopale de-a lungul Dunării de Jos și de la Tomis, care depindeau, din vremea împ. Justinian I (—565), de Arhiepiscopia de la Justiniana Prima, și tot de atunci Tomisul devenea Arhiepiscopie, cu caracter „autocefal” pentru cei care se bucurau că împăratul a devenit „Restituitor Daciarum”, fiind un ascuțit politician și jurist în limba latină. Faptul acesta era mai tirziu cunoscut și de Sf. Beda Venerabilul din Britania (—735), care știa că pentru Dacia era episcopie la Tomis, și la Callatis.

Ce privește jurisdicția bisericească supremă asupra regiunii pontice și dacice, ea era abia în formație, prin deciziile sin. I. ecumenic de la Niceea, din 325, cînd au fost stabilite 18 mitropolii, după cele 18 dieceze ale imperiului. La sinodul II ecumenic de la Constantinopol, din 381, s-a hotărît dependența acestor regiuni dunărene de Constantinopol, „precum era obiceiul”, Biserica primind în frunte 9 exarhate, după cele 9 prefecturi administrative. Dispoziția a fost apoi aplicată la concret prin împărțirea imperiului roman, în 395, în unul de răsărit și altul de apus. De aceea episcopul Inocențiu I al Romei, scria în epistola 25, către episcopul Decențiu de Evgubiu din Italia, în anul 416, că jurisdicția Arhiepiscopiei romane, sau a Bisericii Romane, se întinde peste Italia, Galia, Hispania, Africa de Nord și Sicilia și peste insulele învecinate (C. Kirch, *Enchiridion fontium historiae eccles. antiquae*, 1923, p. 420).

Faptul că nu menționează nici o regiune orientală, îl confirmă încădrarea regiunilor dunărene și carpatice în imperiul roman de răsărit, cu capitala la Constantinopol, așa cum era chiar de la început. De aceea istoricul N. Iorga afirmă cu drept cuvînt că aceste regiuni făceau parte din „romanitatea orientală” sau din „latinitatea bizantină”, după ce făcuseră parte, după precizarea istoricului Const. Dacoviciu, din „romanitatea scitică”. Pînă în secolul VII poporul era deja format, era român.

Prof. M. Șesan

IOAN SLAVICI

COLABORATOR AL REVISTELOR ARĂDENE „SPERANȚA” ȘI „LUMINA” (1869—1873)

Între primele manifestări literare ale lui Ioan Slavici se numără colaborarea la revistele arădene *Speranța* și *Lumina*, cele dintîi reviste românești din aceste părți de țară. Ieșite din entuziasmul și dragostea de popor a tinerilor teologi arădeni, era firesc ca aceste reviste să atragă talentul celui ce avea să ne dea nemuritoare năvelă „Popa Tanda” — simbol al slujirii preoțești din toate timpurile.

Colaborarea lui Slavici se axează îndeosebi pe problemele ce frământau atunci societatea românească din Transilvania, viața bisericească în general și, cu deosebire, problema școlii românești ocrotită de Biserica. Articolele sale sînt străbătute de un patriotism cald, de apeliuri patetice la adresa clerului român de a nu precupeți nici o jertfă pentru a promova cultura în masele populare.

Într-un studiu întins pe mai multe numere din *Foișoara revistei Speranța* (Nr. 8—14) intitulat *Despre creștere și mai cu seamă despre creșterea junelor române*, Slavici abordează problema educației tineretului din punct de vedere istoric, social și politic-național. Subliniind importanța procesului educațional, Slavici arată că fiecare societate desfășoară acest proces după specificul și trebuințele ei. Astfel trebuie să se petreacă lucrurile și în societatea românească. Tineretul trebuie pregătit cu toată grija în instituțiile de învățămînt românești.

De aceea, el dezaproabă educația tinerelor fete române în clăustre și pensioane străine de neamul și reli-

Prot. dr. Gheorghe Lițiu

(Continuare în pag. a 4-a)

POPASURI

Așezată pe un pînten de deal, cu turnurile înfipte în zarea răsăritului, Biserica Sfîntul Nicolae din Scheii Brașovului, cu secole-n spinare, poartă pe frontalul ei de lumină o pledoarie perpetuă pentru demnitate, iubire și patriotism.

Cititorie voievodală începînd cu Vlad Călugărul, Neagoie Basarab, Petru Cercel, Aron Vodă, Mihai Vodă Viteazul, Șarlat, Nicolae Pătrașcu, Grigore Ghica, Constantin Brîncoveanu și mulți alții, ea se mai poate numi încă și „Biserica Înfrățirii” căci dacă cu drept cuvînt s-a spus că umbra lui Mircea cel Bătrîn stă la Mănăstirea Cozia și duhul cel puternic al lui Ștefan cel Mare stă la Mănăstirea Putna, apoi dorul de înfrățire al lui Mihai Viteazul stă la această biserică unde a făcut popas în drum spre Alba Iulia și unde de bună seamă s-a rugat lui Dumnezeu să-i ajute să înfrîngă obstacolele ce-i stăteau în cale și să unească pe toți românii la un loc. Voievodul care a purtat pe cap nu o cușmă ci o boltă de cleștar, bolta Unității noastre Naționale, este întipărit pentru vecie în fresca din tinda bisericii, călare pe calu-i pag, în fruntea ostirii sale, întîmpinat de protopopul Mihai și de magistrații orașului.

Pășind prin ani și generații desprindem în incinta bisericii, Prima Școală Românească (1495) sub streașina căreia a ostenit în secolul al XV-lea grămaticii George, Oprea, Radu și Dumitru iar în secolul al XVI-lea venind din Cetatea de Scaun a Tîrgoviștei, a poposit Coresi cu tipărităria sa în care a tipărit Tetraevangelierul (1561) și alte multe cărți în dulcea limbă românească în care a stat tot sensul dreptei noastre rezistențe. Tipăriturile Coresiene sînt monumente de valoare a culturii noastre și documente inestimabile despre statornicia în legea strămoșească a poporului nostru.

Coresi a avut colaboratori pe preoții Mihai, Oprea, Toma, Dobre și Bratu. În secolul al XVII-lea protopopul Vasile e cel dintîi cronicar. Găsim aci și pe preotul Constantin autor de manuscrise, apoi pe Radu Dumă, preotul Ioan Corbea, apoi David, Teodor, Ioan, folosiți de Brîncoveanu în relațiile cu Rusia.

Pe lespezile acestei biserici și-a plimbat toiagul de mitropolit Șaguna care, îmbrăcat cu suferințele și năzuințele poporului, a luptat pentru drepturile românilor. Din fața altarului acestei

biserici a binecuvîntat mulțimea acest mitropolit care a creat pentru români instituții vitale în vremurile de atunci: Mitropolia, Statutul Organic, Astra și școala în limba română. Scheiul i-a înscris numele pe frontispiciul Liceului Andrei Șaguna a cărui profesori și elevi au luptat și s-au jertfit pentru independența și libertatea Patriei.

Pe o coardă de timp, pe un stei de lumină, auzim parcă din cînd în cînd, suspinînd printre brazii înalți ce înconjoară această străveche catedrală Balada lui Ciprian Porumbescu, care a fost cîva timp dirijorul Coralei acestei biserici.

Un alt mare dirijor al Coralei a fost Gheorghe Dima care pentru cîntecul sale patriotic a fost întemnițat vreme de trei ani la Cluj.

La strana acestei biserici a cîntat apoi protopopul Anton Pann, „finul Pepei”, cel care a adunat comora înțelepciunii poporului, acela care a scris „Povestea Vorbi” și care a armonizat pe note versul preotului deșteptării noastre, Andrei Mureșanu, vers din care transpare ca un foc neșters spiritul autentic al biruinții noastre. Lozinca „Cîntă mări frate române, pe graiul și limba ta” i-a patronat lui Anton Pann atît activitatea de compozitor și prelucrător al melodiilor și cîntărilor bisericești cît și aceea de scriitor.

Marele cărturar al neamului românesc, Nicolae Iorga, la a cărui moarte patruzeci și șapte de universități din toată lumea au arborat steagul de doliu, în fața altarului acestei biserici a gustat din paharul de mire, cununîndu-se la 4 februarie 1901 cu Ecaterina Bogdan, sora cărturarilor Bogdan, Ioan, Alexandru, Bogdan Duică. Scheiul, unde a locuit cîțva vreme, îl păstrează cu pioșenie pe acest munte de înțelepciune.

La 16 august 1916 au intrat în această biserică ostașii români în frunte cu colonelul Darvari, comandantul Regimentului 6 Mihai Viteazul, care au eliberat Brașovul de asupritori. Atunci, în Piața Unirii, Junii din Schei, Dorobanți, Curcani, Roșiori, Albiori, Junii Bătrîni și Junii Tineri împreună cu ostașii eliberatori au jucat „Hora Junilor”. Junii care poartă uniforme asemănătoare cu cele ale ostașilor din Războiul pentru Independență (1877) s-au îmbrățișat cu ostașii români a căror uniforme erau pătate de sînge și praful tranșelor. Într-un entuziasm de nedescris întreg

Scheiul a trăit înățătoare clipe de fericire în timp ce preoții acestei biserici au fost ridicăți de asupritori în fuga lor și întemnițați împreună cu familiile lor. Atunci vestita Surlă din Schei despre care geniul neamului românesc, Mihail Eminescu, a vorbit cu atîta dușoșie și este amintită și în versul său, a sunat prelung a biruință, a bucurie.

La această biserică venea adeseori ca la o oază de mîngăiere primul mitropolit al Transilvaniei din România reîntregită, Nicolae Bălan. Sub oblăduirea sa biserică cea mare a fost pictată de maestrul Costin Petrescu cel care a pictat și Ateneul Român. În zilele noastre Patriarhul Justinian însoțindu-și înaltul său oaspete, pe Prea Fericitul Gherman al Bisericii Ortodoxe din Iugoslavia, a poposit de asemenea în această biserică. Din jilțul unde Mihai Vodă Viteazul a stat, patriarhul sub a cărui oblăduire s-a consfințit „Actul Reîntregirii Bisericii” și s-au canonizat Sfinții Români care s-au jertfit pentru Legea Strămoșească, a binecuvîntat mulțimea și i s-a adresat cu cuvintele: „Fiți cumpătați în toate, puneți suflet, cinstiți descălecarea din părinți, dar mai presus de toate iubiți sînul de unde-ați supt și aceste plaiuri sfînte ale țării”.

În această biserică înalt Prea Sfințitul, Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, l-a primit pe Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, ctitorul României contemporane. Cu ocazia vizitei sale la această biserică, la 15 iunie 1967, președintele țării a scris în cartea de aur următoarele cuvinte: „Vizitînd lăcașul celor mai vechi tipărituri în limba română și al primei școli românești, ne exprimăm admirația și recunoștința față de cărturarii și dascălii brașoveni, care au pus la temelile culturii noastre naționale flacăra unei simțiri pline de patriotism, dorința lor de a vedea poporul în libertate și lumină”.

De curînd, în Duminică din 27 mai 1979, a poposit la această biserică înalt Prea Sfințitul Mitropolitul Hristodul din Dimitriadis și Dimitrios al Olimpului cu suitele lor și înfrății în rugăciune cu preoții slujitori ai acestei biserici, au săvîrșit Sfînta Liturghie în limba română și greacă spre bucuria dreptcredincioșilor români și greci prezenți acolo. Era o îngemănare de rugăciune pentru pace, frățietate și iubire, peste care cădeau salbele armonioase cîntărilor bisericești românești și grecești.

Loc de popas și de înfrățire, plină de istorie și de glorie, biserică Sfîntul Nicolae trăiește prin spiritualitatea ei, prin trecutul de zbucium și prezentul de slavă. Se prezintă ca un filon de trînicie românească. Străinii care o vizitează o admiră iar noi ne mindrim căci tot ceea ce s-a înfrățit în această biserică, s-a înfrățit pe portativul credinței strămoșești și al dragostei de moșie.

Protopop Ștefan Tascianu

Ștefan Meteș la 85 de ani, Cluj-Napoca 1977

— Recenzie —

Un nou volum monumental, scos de Arhivele Statului din Cluj-Napoca, intitulat „Ștefan Meteș la 85 de ani”, stîrnește interesul tuturor iubitorilor de istorie și facilitează cunoașterea Fondului arhivistice național.

Omagiu adus istoricului și arhivistului Ștefan Meteș (1886—1977), care și-a consacrat întreaga viață studiului istoric și aducerii la lumină a numeroase documente de căpătîi pentru fundamentarea istoriei Transilvaniei — privită ca certificat de identitate și atestare a românilor pe aceste meleaguri, volumul însumează 579 pagini și este organizat în 8 capitole.

Prefațînd această apariție, Alexandru Matei, Director al Arhivelor Statului din Cluj-Napoca, subliniază că „volumul de față adaugă noi și remarcabile contribuții științifice ale unor prestigioși cercetători de pe întreg cuprinsul țării” (p. 5).

În cap. I sînt prezentate documente oficiale privitoare la meritele științifice ale distinsului cercetător, organizator al Arhivelor Statului din Cluj-Napoca între 1922—1947, imminat acestuia în 1972, cu prilejul celei de-a 85-a aniversări a istoricului.

IOAN SLAVICI ...

(Continuare din pag. a 3-a)

gia noastră. După afirmația sa, unora ca acestora le lipsește „influența binefăcătoare a mamei”. Se întîmplă ca ele să știe multe limbi, dar numai pe una nu o știu: limba dulce a mamei. Nu știu datinile, nu aud doinele, se înstrăinează de frați și de surori; or, român nu e acela care e născut din părinți români ci care cugetă și simte românește — conchide Slavici. El are în vedere aici primejdia prozelitismului care s-a exercitat adeseori asupra tinerelor românce crescute în institute străine cu rezultate păgubitoare pentru religia și neamul nostru. Aceași temă o va dezvolta și în articolul *Preoțimea și învățămîntul* publicat în *Lumina* (Anul II, Nr. 26 din 20 V/1 VI 1873) în care spune că „în toate vremurile și la toate popoarele preoțimea a înfrînit asupra dezvoltării sufletești a credincioșilor”.

Slavici subliniază un adevăr de mare importanță cînd constată că și la noi „fiecare familie preoțească era nu numai un organ civilizator ci totodată un stîlp al românismului”. În dese cazuri clasa conducătoare s-a înstrăinat de popor sub influența unei culturi mai înalte provenite de la străini, „cu poporul au rămas numai preoții”. Menirea preoției — după Slavici — era să apere credința spre a stăvili prozelitismul și să contribuie la pregătirea noilor generații pentru lupta națională.

Insistînd asupra acestei probleme, Slavici arată că a trecut de mult vremea preotului iobag, care-și câștiga pîinea muncind alături de păstoriții săi, la plug sau în atelier. Împrejurările noi de viață cer preotului ca, chiar atunci cînd se ocupă și de economie, să-și găsească timp și condițiile necesare pentru a se cultiva sufletește spre a putea fi de folos atît Bisericii cît și neamului său. Slavici militază pentru un cler legat de popor, cu o cultură generală și profesională cît mai temeinică în stare să lumineze poporul pe drumul progresului general la care are dreptul.

Slavici n-a rămas străin nici de frămîntările de atunci din Biserica noastră din Transilvania. El a intervenit în dezbaterile din presă în legătură cu alegerea episcopilor români cu ingerința tot mai vizibilă a guvernului din Budapesta. Sint cunoscute relațiile sale cu Miron Romanul, încă din vremea cînd ambii se aflau în serviciul Consistoriului ortodox român din Oradea. Miron Romanul, care avea să urce repede treptele ierarhiei bisericești devenind pe rînd episcop al Aradului și mitropolit al Ardealului, a avut impresia că un articol anonim din *Lumina*, intitulat *Ad rem* (Nr. 63 din 18/30 oct. 1873) era îndreptat împotriva candidaturii sale, date fiind relațiile sale cunoscute cu cercurile guvernante din Budapesta. Slavici scrie între altele: „Un episcop ales din considerații politice nu poate fi decît alesul unei partide anumite, nu a întregii turme... Nu i se poate lua dreptul de a participa la (viața) politică, dar numai în ce privește raporturile cu statul (adică la apărarea intereselor

lor naționale), dar să nu fie ales numai fiindcă e reprezentantul unui anumit partid politic”. Se referă la cazul episcopului unit de Oradea, Ioan Olteanu, ales de guvern „cu desconsiderarea celor mai calificați”. Deși tînar, Slavici afișează o atitudine demnă cînd scrie: „Dacă acest episcop va umbla pe căi rătăcite în politică (e vorba de nesocotirea intereselor naționale ale poporului de dragul bunelor relații cu cercurile guvernante), dacă nu va fi de o părere cu noi, îi vom săruta mîinile în biserică, dar nu-l vom urma; îl vom combate, îl vom face imposibil în lucrarea politică... fiecare român va lupta contra virrii politicii în biserică”. Slavici ia poziție și împotriva celor ce precognizau alegerea de persoane „necanonice”, adică neeligibili, în demnitatea de episcop, fapt care ar duce la călcarea rînduielilor canonice existente în Biserica Ortodoxă, ieșirea din canonicitate. El scrie cu multă dreptate: „Să rămînem în unitate cu frații noștri de peste mînti, în Ortodoxie”. E un cuvînt admirabil, de înaltă semnificație, din partea tînărului care va proclama, mai tîrziu, lozinca, „pentru toți românii soarele răsare la București”.

Am spicuit cîteva idei și citate din scrisul marelui nostru povestitor așternute în revistele arădene din acea vreme. Slavici se dovedește a fi, încă de pe atunci, de o maturitate intelectuală și morală, de o clarviziune și patriotism care-l face să-și depășească cu mult contemporanii. El militează pentru o educație a tineretului român desfășurată în institute românești în spiritul dragostei și dăruirii totale intereselor poporului său. El nu este un „clericalist” dispus să treacă cu ochii închiși peste lipsurile din biserică și din școala vremii; dimpotrivă, el supune unei critici constructive relele existente, pe care le consideră rămășițe ale trecutului unui popor supus îndoiței exploatare sociale și naționale, împotriva căreia se simte obligat să lupte. În împrejurările de atunci, el militează pentru formarea unui cler român cît mai cult, în stare să răspundă nu numai chemării sale sacerdotale, ci, cel puțin în egală măsură, îndatoririlor de ordin social-național, de luptător pentru cauza libertății și progresului poporului pe care-l păstorește. Iată de ce Slavici, criticînd de pe poziții constructive lipsurile, privește cu simpatie Biserica sa, laudă contribuția ei la formarea și păstrarea unității naționale, la răspîndirea culturii în masele populare — contribuție esențială la progresul general al poporului.

Gîndurile lui Ioan Slavici în legătură cu clerul român și rostul său în viața de atunci a poporului sînt întruchipate în simbolul personaj *Popa Tandra*; este chipul preotului ortodox român slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor. Acesta este idealul slujirii preoțești din toate timpurile. Prin zugrăvirea lui, Slavici rămîne mereu actual și contemporanul nostru.

Remus Grama

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

ABONAMENTUL Pe un an: 25 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2

(Taxa poștală plătită în numerar)

Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

| 44.206 |